

INGLIZ TILIDA TOPONIMIK FRAZEOLOGIK

BIRLIKLARNING SEMANTIK TASNIFI

Jumaniyazov Sulaymon Muxammadovich

Urganch RANCH texnologiya universiteti

Lingvistika (ingliz tili) 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20374147>

ARTICLE INFO

Received: 20th May 2026

Accepted: 21st May 2026

Published: 25th May 2026

KEYWORDS

toponim, frazeologik birlik, semantik tasnif, lingvokulturologiya, idiom, ingliz tili, geografik nom, pragmatika, obrazlilik, milliy madaniyat.

ABSTRACT

Ushbu maqolada ingliz tilidagi toponimik frazeologik birliklarning semantik xususiyatlari va ularning tasnifi tahlil qilinadi. Toponim komponentli frazeologizmlarning ma'no jihatdan guruhlarga ajralishi, ularning lingvokulturologik hamda pragmatik xususiyatlari yoritiladi. Shuningdek, ingliz tilidagi geografik nomlar asosida shakllangan frazeologik birliklarning milliy madaniyat, tarix va xalq dunyoqarashi bilan bog'liqligi misollar yordamida ko'rsatib beriladi.

Kirish. Frazeologik birliklar tilning eng muhim va murakkab qatlamlaridan biri hisoblanadi. Ular xalqning tarixiy tajribasi, madaniyati, dunyoqarashi va milliy tafakkurini o'zida aks ettiradi. Ayniqsa toponimik komponentli frazeologik birliklar til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yaqqol namoyon etadi.

Toponimik frazeologik birliklar tarkibida geografik nomlar shahar, davlat, daryo, hudud yoki boshqa joy nomlari ishtirok etadi. Bunday birliklar ko'pincha ko'chma ma'no kasb etib, muayyan xalqning madaniy va tarixiy tasavvurlari bilan bog'lanadi.

Adabiyotlar sharhi. Frazeologiya masalasi tilshunoslikda ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Ch. Bally frazeologik birliklarni tilning emotsional-ekspressiv qatlamiga mansub birliklar sifatida talqin qilgan.

Rus tilshunosligida V. Vinogradov frazeologik birliklarni semantik jihatdan tasniflab, ularning ko'chma ma'no xususiyatlarini tadqiq etgan. Uning ishlari zamonaviy frazeologiya rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Ingliz tilshunosligida A. McKay, J. Seidl va W. McMordie idiomatik birliklarning lingvokulturologik xususiyatlarini o'rganganlar. Ularning tadqiqotlarida geografik nomli idiomalar xalq madaniyati bilan bog'liq holda izohlanadi.

O'zbek tilshunosligida Sh. Rahmatullayev va B. Yo'ldoshev frazeologik birliklarning semantik va uslubiy jihatlarini tadqiq qilganlar. Ular frazeologizmlarning obrazlilik va milliy tafakkur bilan bog'liqligini ta'kidlaydilar.

Muhokama va natijalar. Ingliz tilidagi toponimik frazeologik birliklarni semantik jihatdan bir necha guruhlariga ajratish mumkin.

1. Tarixiy voqealar bilan bog'liq frazeologizmlar. Bu guruhga tarixiy hodisalar yoki mashhur joylar bilan bog'liq birliklar kiradi.

"Meet one's Waterloo" — mag'lubiyatga uchramoq.

"Cross the Rubicon" — qat'iy qaror qabul qilmoq.

Bu frazeologizmlar tarixiy voqealar asosida shakllangan bo'lib, kuchli metaforik ma'no ifodalaydi.

2. Boylik va farovonlikni ifodalovchi birliklar. Ba'zi toponimik frazeologizmlar boylik yoki rivojlangan hududlar bilan bog'liq bo'ladi.

"The streets are paved with gold" — boylik va imkoniyatlar mamlakati.

"A Philadelphia lawyer" — juda aqlli va tajribali inson.

Bu birliklarda geografik nomlar muayyan stereotipik tasavvurlarni ifodalaydi.

3. Uzoqlik va noma'lumlikni bildiruvchi frazeologizmlar. Toponimlar ba'zan uzoq hudud yoki noma'lum joy ma'nosida qo'llanadi.

"From China to Peru" — dunyoning juda uzoq joylari.

"From here to Timbuktu" — juda uzoq masofa.

Bu birliklar hiperbola asosida yuzaga kelgan.

4. Behuda harakat ma'nosini ifodalovchi birliklar. Mazkur guruhdagi frazeologizmlar ortiqcha yoki foydasiz harakatni anglatadi.

"Carry coals to Newcastle" — ortiqcha ish qilmoq.

Newcastle shahri tarixan ko'mir ishlab chiqarish markazi bo'lgani uchun ushbu birlik metaforik ma'no kasb etgan.

5. Universallik va umumiylikni bildiruvchi birliklar. Ba'zi frazeologizmlar umumiy hayotiy haqiqatlarni ifodalaydi.

"All roads lead to Rome" — barcha yo'llar bir maqsadga olib boradi.

Bu birlik qadimgi Rim tarixiga asoslangan.

6. Salbiy stereotiplarni ifodalovchi birliklar. Ayrim toponimik frazeologizmlar salbiy munosabat yoki stereotiplarni aks ettiradi.

"Dutch courage" — mastlikdan kelgan jasorat.

"Mexican standoff" — boshi berk holat.

Bunday birliklar tarixiy va madaniy stereotiplar asosida shakllangan.

Lingvokulturologik xususiyatlar. Toponimik frazeologik birliklar xalqning tarixiy tajribasi va madaniy xotirasini aks ettiradi. Ular til egalarining geografik tasavvurlari, tarixiy voqealar va milliy stereotiplarini o'zida mujassamlashtiradi.

Pragmatik funksiyalar. Toponimik frazeologizmlar: nutqning obrazlilikini oshiradi, ekspressivlikni kuchaytiradi, qisqa shaklda keng ma'no ifodalaydi, milliy-madaniy axborotni uzatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi toponimik frazeologik birliklar semantik va pragmatik jihatdan rang-barang tizimni tashkil etadi.

Xulosa. Ingliz tilidagi toponimik frazeologik birliklar tilning obrazli va milliy-madaniy qatlamiga mansub muhim birliklardir. Ular geografik nomlar asosida shakllangan bo'lib, tarixiy voqealar, stereotiplar va xalq dunyoqarashini aks ettiradi. Semantik jihatdan ushbu birliklar tarixiylik, uzoqlik, boylik, behuda harakat va universallik kabi ma'no guruhlariga ajraladi. Ularning asosiy vazifasi nutqning ta'sirchanligi va ekspressivligini oshirishdan iborat. Toponimik frazeologizmlar til va madaniyatning uzviy bog'liqligini namoyon qiluvchi muhim lingvistik hodisa sifatida zamonaviy tilshunoslikda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bally Ch. *French Stylistics*. – London, 1909.
2. Vinogradov V. *Osnovnye ponyatiya russkoy frazeologii*. – Moskva, 1947.
3. Seidl J., McMordie W. *English Idioms and How to Use Them*. – Oxford University Press, 1988.
4. McCarthy M., O'Dell F. *English Idioms in Use*. – Cambridge University Press, 2002.
5. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. – Cambridge University Press, 1997.
6. Halliday M. A. K. *Language as Social Semiotic*. – London: Edward Arnold, 1978.
7. Rahmatullayev Sh. *O'zbek tilining frazeologik lug'ati*. – Toshkent: Qomuslar bosh tahririyati, 1992.
8. Yo'ldoshev B. *Frazeologiya asoslari*. – Toshkent, 1998.
9. Kunin A. V. *English-Russian Phraseological Dictionary*. – Moskva, 1984.
10. Nurmonov A. *Lingvistik tadqiqot metodologiyasi*. – Toshkent: Akademnashr, 2011.